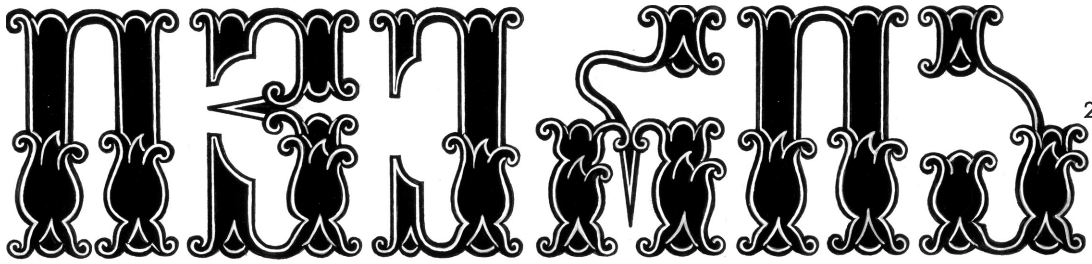

წელიწადი
პირველი

2808ლისი
1877 წ.

საზოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთი.

ფასი 1 ლარი

ბამოდის ხუთზაბათობით

ხელის მოწმარა: ტფილისს, „ივერიის“ რედაქციაში, მთაწმინდის ქუჩაზე, შიოყვის სასაღებოს წემოდ. №11 ქუთაისს, ანტონ ლორთქიფანიძის ბიბლიოთეკაში.

„ივერიის“ ფასი 1877 წელს. ათი თვისა, გაზეთით და გაზეთიდან... 6 მან. — თითო ნომერი..... — 15 კაპ.	თუ საჭიროება მოითხოვს, რედაქცია განსწორებს და შეამოკლებს დასაბეჭდათ გამოცემის წერილებს. განცხადება მიიღება ქართულსა და რუსულს ენაზე.

მსურველთ შეუძლიანთ მოითხოვონ „ივერია“ პირველის ივლისიდან პირველს მომავალს იანვრამდე. ფასი ამ ექვსის თვისა ოთხი მანეთია.

საძიებელი: I. ომის ამბები.— II საქართველოს მატანიე. — III. საზოლიტიკო მიმოხილვა.— IV ბრძოლა რომის დასაპყრობლად (შემდეგი). — V. განცხადება.

ომის ამბები.

— დუნაიის იქითა ნაპირს გადასული ჯარი რუსის სამ ზირად გაიყო და სამ გზას დაადგა მემარცხენე რუმსუკედ მიდის, შუაგული ბალკანიის მთას გადავიდა, მემარჯვენე მიდის სოფიის გზაზედ, რომელიც ზღვენაზე გადის. რვას მკათათვეს ამ მემარჯვენე ჯარის ნაწილი ზღვენაზედ იერიშით მივიდა, მაგრამ ოსმალოს ჯარს ვერ აუვიდა და უკან დაიწია. ამ საქმეში რუსებმა მკვდრითა და დაჭრილებითა დაჰკარგეს 53 აფიცერი, ამათში ერთი ღენერალი და ორი ზოლკოვნიკი და 1878 ჯარის კაცი. ამის მისაშველებლად რუსებმა ნიკოპოლიდამ მისაშველეს ერთი კორპუსი ჯარი. 18 მკათათვეს რუსის ჯარმა ხელახლად იერიში მიიტანეს ზღვენაზედ, მაგრამ ოსმალებმა ისევ უკუ დააწვივნეს. რუსებს დიდი წარალი მოხვლიათ ამ საქმეში, ხუთი ათასი კაცი მკვდარი და დაჭრილია თურმე.

— ღენერალ გურკოს 18 მკათათვეს დაუმარცხებია სულეიმან-ფაშის ჯარი, რომელსაც ენი-საგრი ეჭი-რა, წაურთმევი ორი წარბაზანი; 19 მკათათვეს იმავე

ღენერალს გურკოს დაუმარცხებია მეორე გუნდი ოსმალის ჯარისა ესკი-საგრას სიანლოვეს და მას შემდეგ ბალკანიისაკენ დაუწვიანია. შუქლისაკენ ჯერ მშვიდობიანობაა.

— არტანის 24 მკათათვეს. ზოლკოვნიკი კამაროვი 24 მკათათვეს შეხვედრია ოსმალოს გუნდს ორი ათასს კაცს, რომელთაც მაგარი ადგილები ჰქვია სეიზარსა და დიშტირში, დაუმარცხებია ოსმალონი და მათი ადგილები თვით დაუჭერია. იმავე დროს თავადი ბარბატინსკი ორი ბატალიონით მოულოდნელად გამოჩენილა და მის მხანველთა ოსმალოთა დაუკრავთ ფეხი და გაქცეულან. ჩვენგანი ორი ჯარის-კაცია მკვდარი და ოთხი დაჭრილი. მტერს ნაომარს ადგილას დარჩენია 30 მკვდარი. ჩვენი ჯარი ისევ თავის ბინაზედ დიღორს მისულა.

— ახალქალაქი 25 მკათათვეს. 18 მკათათვეს ერთს ბრიგადას რუსის ქვევითა ჯარს და არტილერიას დაუჭერია სოფ. ანი.

ღენერალ ლორის-მელიქოვს ამბავი მოხვლია, რომ შემო-ეფრატის მინდორზედ მდგარს ოსმალოს ჯარს ჯარი მოჰმატებია და ტერგუქასოვზედ და-ცემას აპირებენო და ქარვანსარაის მთაზედ გამო-ჩენილან კიდევცაო. ამისგამო ღენერალ ლორის-მელიქოვს სოფ. ანიდამ ტერგუქასოვისათვის ჯარი მიუშველებია, შვიდი ბატალიონი ქვევითა ჯარი, ორი ზოლკი ცხენოსანი და 12 წარბაზანი და უუღუფისაკენ გაუგზავნია. აქ უუღუფთან ომი უნდა მოხდეს, თუ არა და თვით ღენერალი ტერგუქასოვი იმათს ბანაკზედ იერიშით მივა.

ოსმალებს ბათუმიდამ და სხვა შავის ზღვის ზირა ადგილებიდან ჯარი გადაჰყავს თურქე ბოლგარიის მხედრობის შესავსებლად.

– ლენერალს ალხანოვის ჰატარა შეტაკება მოსვლია მტერთან, რომელშიაც ზრახორშიკი დადიანი და ორი ჯარის კაცი დაჭრილა.

– 15 მკათათვეს ლენერალს ალხანოვის ჯარს ახსნაფეთი ოსმალო დასცემია, მაგრამ ოსმალები უკანვე გაუბრუნებიათ. ჩვენგანი შვიდი მოკლულია და 21 დაჭრილი.

– ლენერალს ალხანოვის მტერი სრულებით მდ. კოდორის იქით გადაურეკია, ასე რომ ოსმალოს ახალი მოსული ჯარი სრულიად განმორებულნი არიან ახსნაფელებზედ. ჩვენის მხრით ერთი მოკლულია და 14 დაჭრილი.

ოსმალები ოჩემჩირიდან სრულებით გასულან, ასე რომ მთელი კოდორის მაზრა ჩვენ ხელშია.

ხელმწიფე იმჰერატორს ბრძანება გამოუცია, რომ 185, 467 მეომარი უნდა მოიკრიფოს სახელმწიფო რანხისა ზირველის განყოფილებისა 185, 467(СОТНИКОВЪ ГОСУДАРСТВЕННОГО ОПОЛЧЕНИЯ)

– არსრუმიდამ 6-სა (18) ივლისს ჰსწერენ საფრანგეთის გაზეთს „Republique Francaise“: ის ჯარი ოსმალოს მხედრობისა, რომელიც მოქმედებდა ეარსის ახლო – მახლო, შეუერთდა მემარჯვენე ჯარს, რომელიც იდგა ბაიახეთის ახლო. ლენერალი ტერ-ლუქასოვი ზედ სამხლვარზედ დგას და ელის მოსაშველებლად ჯარსა. მუხთარ-ფაშა რეხინკინკშია. რუსებს, რომელთაც წინ უძღვის ლენერალი ლორის-მელიქოვი, გენიკოის და კურუკდარის იქით უკან აღარ დაუწევიათ. რუსები დიდ ჯარს მოელიან გუმბრიდამ. 2-ს (14) ივლისს თორმეტი ზოლკი ცხენოსანი რუსის ჯარი თარეშად გამოვიდა მუხთარ-ფაშის ბანაკისაკენ. ორივეს მხრით ორიოდუ წარბაზანი დაიცალა და მას შემდეგ რუსის ჯარი ისევ უკან დაბრუნდა. ეველანი ელიან, რომ ამ ახლო ხანში მეომარნი ერთმანეთს შეეტაკებიანო. ბაიახეთს მცხოვრებლებმა სრულიად თავი დაანებეს. ვაკეზედ რაც სოფლები იყო სულ აოხრებულა, მცხოვრებნი გაიხიხენ ზოგი სწარსეთს, ზოგი რუსეთს ეარაკლისის და ალაშკერტის სოფლებსა და ვაკეებში ძალიან ცოტა მცხოვრები და დარჩა.

– 10 ივლისს კავკასიის მხედრობის შტაბის

უფროსის ტელეგრამაში მოხსენებულია, რომ ბათუმიდამ ოსმალოს სომალდები მოდიან და გადმოჰყავთ ჯარი ოჩემჩირში და აქედამ აფხაზეთის ჯალაბობა მიჰყავთ თან; მუხთარ-ფაშა ორმოცის ბატალიონით დაბანაკდა ერთს გამაგრებულს ადგილს ალადაღის მთის ჩრდილო ფერდობზედა, ვიზინკენის და კერნატის შუა.

– საკუთარი კორრესპონდენტი „N. Fr. Presse“-ისა ოსმალოს ჯარის ბანაკიდან, რომელიც ეარსიდან სამის საათის სავალზეა, იწერება 5-ს ივლისს: მუხთარ-ფაშის მხედრობას დიდი ჯარი მოეშველა და აკბუნართან დგას. ამ მხედრობას ეარსისაკენ გზა გახსნილია აქვს და მისვლა-მოსვლა დაუბრკოლებელი. ეარსშია 24 ბატალიონი 18 წარბაზნითა. თუ საჭიროება მოითხოვს ეს ეარსის ჯარიც შეუერთდება მუხთარ-ფაშის ჯარს და ეთად წავლენ წინააღმდეგ რუსთა, რომელნიც ფარლეტსა და კურუკდარაში დგანან.

– რუსულ გაზეთს „С.-Петербург. Вѣдомости“ შემდეგი ტელეგრამა მოსვლია კურუკდარიდან: მუხთარ-ფაშის ჯარი ორად არის გაყოფილი, სანგლები აქვთ ორივეს გარშემორტემული და ისე დგანან: ერთი ნაწილი სოფ. გიუმუჯთან და მეორე ჩვენის ჯარის ზირდაზირ ვლადოკის მთაზედ. ასეცოტა მანძილია ჩვენ შორის, რომ აშკარად ჰხანს ჩვენიდამ იმათი თეთრი კარვები.

– საკუთარი კორრესპონდენტი ფრანციულის გაზეთისა „Temps“ იწერება მედიდოუზის ბანაკიდან: „20 ივნისს შუადღის დროს ლორისმელიქოვის ჯარმა გაილაშქრა და ეარსთან გენერალი დელევი დააგდო. ეველამ იცოდა, რომ ამ გალაშქრების სავანი მუხთარ-ფაშასთან შეხვედრა იყო სოლანლუღის მთებში, საცა ის ერზრუმის გზას იმაგრებდა და რუსის ჯარსაც, მაცრაში ბანაკად მდგომარეს, ემუქროდა. ჰასკევიჩმა 1829 წ. ჯერ ეარსი აიღო და მერე წავიდა სოლანლუღზედ რომ არსრუმი დაიჭიროს. 1855 წ. მურავიევი ვიდრე იერიშს მიიტანდა ეარსზედ, ჯერ სოლანლუღის მთებამდე მოითარეშა და როცა იქ მტერი ვერ იპოვა უკან მობრუნდა.

„აწინდელის ომის ისტორიკოსნი როცა იქნება გამოიკვლევენ იყო აქ რამე შეცდომა თუ არა. როცა ომი დაიწვეს ეგონათ, რომ რუსები ზირდაზირ არზრუმს წავლენ და ეარსთან კი ჯარს დაჰსტოვებენ თვალ-უურის სადევნელად. გავიდა დრო და ახრი

გამოიწვალა; ბევრს ლაპარაკობდნენ ეარსის ადებსა შეუდგებიანო; დიდის მთავრის მობძანებას ჰსთვლიდნენ იმის ნიშნად, რომ ამ მოკლე ხანში იერიშს მიიტანნო.

„ნამდვილად კი საომარის ზღანის შესახებ ორ ნაირი აზრი იყო. ზოგს უნდოდათ რომ ჯერ ეარსი აეღოთ, ზოგი კი ამბობდა ჯერ უნდა მუსტარტი მოვიშოროთ თავიდანაო. ღენერალი ლორის-მელიქოვი ამ უკანასკნელის აზრისა იყო.

„ ლორის-მელიქოვის აზრი ეველამ მიიღო მას აქედ, რაც ცუდი ამბები მოვიდა ღენერალ ტერ-გუქასოვსკედ, რომელიც მუსტარ-ფაშას მოემწევიდა. ამ სახით სოღანლულსკედ წასვლა ეველამ საჭიროდ იცნა. ხოლო მეტად გამიკვირდა, როცა ჩემის მოსვლის შემდეგ მეორეს დღეს რუსის ბანაკში შევიტყე, რომ ჩვენ 17,000 კაცი მიგვყავს იმ მხედრობის მოპირდაპირედ, რომელიც ეველამ ვიცოდით—რიცხვით უმრავლესი იყო და ძალიან მაგარს ადგილებზედ იდგა. მართალია ზასკევიჩმა 16,000 კაცით ოსმალნი დაამარცხა და არზრუმიც აიღო, მაგრამ 1829 წელში ოსმალეთი სულ სხვა იყო და ესეა სულ სხვა არის.

„არტანის ადვილად აღებას მეტად წააქეზა (მართლადაც წასაქეზებელიც იყო) რუსის მხედრობის წინა-მძღვანნი; ეჭვი აღარაფრისა ჰქონდათ; ეგონათ რომ ოსმალები მეტის-მეტად სუსტნი არიან. ჩვენი გალაძქრება, რასაკვირველია, უსარგებლო არ იქმნება, თუ ღენერალს ტერ-გუქასოვს გაჭირებიდამ დავიხსნით მით რომ მუსტარ-ფაშა იძულებული გახდება ჩვენ დაგვხდეს წინ და თავისი ჯარი ტერ-გუქასოვს მოამოროს. მაგრამ ესეც უნდა ვჰსთქვათ, რომ ჩვენც თვითონ განსაცდელში ვართ: ამ წუთს, როცა მე ამას ვჰწვივრ შესამლოა რომ მუსტარ-ფაშის მთელს მხედრობასთან საქმე მოგვიხდეს. —

„არავერტანის ახლო რომ 15 ივნისს ომი მოხდა, ამ ომმა, რომელზედაც მე დავწერილებით მიაძხეს, უფრო დიდი იმედი მიჰსცა ეველას ოსმალების სისუსტის შესახებ. ათი ბატალიონი ოსმალონი ეარსიდან გამოვიდა, ამათგან ორი ბატალიონი წინ გამოიშალა არტილერიის იმედითა, რვა ბატალიონი კი ფორტების მფარველობის ქვეშ ზურგად დადგნენ. ორმა რუსის ბატალიონმა „გრუზინსკის ჰოლკისამ“ ოსმალოს წინ წამოსულს ორ ბატალიონს სანგლები დააცლევინა და უკან დააწევიანა ზურგად მდგარის ჯარისაკენ. მაშინ სევერის დრაგუნის ჰოლკს უბძანეს,

რომ გზა გადაუჭრას. ამ ცხენოსან ჯარს ერთსა და იმავე დროს წამოაყარეს ტყვია რვა ბატალიონმა ჯარმა და ფორტებმა. მაგრამ საქმე მაინც კიდევ ძალიან კარგად დაბოლოვდა. რუსები ანგარიშობდნენ, რომ ოსმალოებს ორასის კაცის ზარალი მიეცათო, მაგრამ ეარსიდან მოწერილის წიგნებიდან, რომელნიც კოტანლში ჩვენ ხელში ჩავვივარდა, გამოჩნდა, რომ სამასი კაცი დაჰზარალებია, რუსის მხრით კი ოთხმოცდა ათამდე მკვდარი და დაჭრილია.

„ერთს რუსის ღენერალს ვკითხე: განა ამ საქმეში რაოდენიმე წინ დაუხედავობა არიო, კაცმა რომ მეომარის თვალთ გასინჯოს? „უეჭველად იყო, მიზასუნა მან იმ სახედ თითქო ჩემ აზრს ვერ მიხვდა: ოსმალებს დიდი, შეუნდობელი შეცდომა მოუვიდათ.“ ღენერალი მართალი იყო, ოსმალებს ცოტად ჭკვა ასწავლეს, მეორედ აღარ იქმონენ. სევერის დრაგუნები თავის დღეში მაგას ვერ იქმოდენ, რაც ჰქმნეს, რომ ევ საქმე ევროპიის ჯართანა ჰქონოდა.

„ კავკასიის ღენერლები ზოგიერთში ჩვენს ალჟირის ღენერლებსა ჰგვანან. ამათ თავიანთი საკუთარი საომარი წესები აქვთ. ამათ სასაცილოდ მიაჩნიათ ის წესები, რომელნიც წიგნებიდან არის ამოკითხული, ზოგჯერ დაჰსცინიან „ღენერალის შტაბის“ აფიცრებსაცა, რომელთაც ბეტერბურგიდამ უგზავნიან ხოლმე სამხედრო აკადემიაში კი არა, აქ, აზიაში უნდა ისწავლონ აზიურთვე ომიანობა. ვაჟკაცობა, ვაჟკაცობა და ვაჟკაცობა—აი ამათი რწმუნება არ არის. აქაო და არტანის ადებში და არავერტანის ომში ოსმალებმა ვერაფრად იხინეს თავიო ამით არ უნდა ეფიქრნა არავის რომ ხვალაც ოსმალები ასე იქმნებოდნენ. არტანის მეციხოვნენი, მგონია, სულ უვარგისის ჯარისანი იყვნენ, ეარსის მეციხოვნეთა შორის ბევრი მილიციონერია. იმ მკვდრებ-შორის, რომელნიც ოსმალებს 15 ივნისს დარჩათ, ორი ქალი ეოფილა, კაცურად ჩაცმული და შეიარაღებული. ეს ამბავი თვით მნახავისაგან გამოვიდა, მერე იმისთანა კაცისაგან, რომელიც სარწმუნოა.“

— 10-ს (22-ს) ივლისს, კვირა საღამოს მუსტარ-ფაშას უცნობებია სტამბოლს, რომ სუთმბათსა რუსის ჯარი ტერკდინის ბანაკიდან მისვლია ოსმალოს შემარჯვენე ჯარსა, კარაკულში მდგარსა, მაგრამ მედგარის ბრძოლის შემდეგ რუსის ჯარს უკან დაუწევია და ოსმალონი თან მისდევნიან

ბანაკამდგომ. რუსებს დაპყრობილია თუ არა
ორმოცდა ათი კაცი, ოსმალებში ოცდა ხუთმეტი კაცი
მოკვდარა და ორმოცდა თვრამეტი დაჭრილა:

– გაზეთში „Politische Correspondenz“ დაბე-
ჭდილია ტელეგრაფმა სტამბოლიდან 10-ს ივლის
გამოგზავნილი, რომელშიაც ჰსწერია, რომ აბდულ-
ქერიმის გადაეცემა მარცხად საომარის საქმის
წაყვანის გამო კი არ მოხდა, არამედ იმის გამო
მოხდა, რომ ხონთქარს აცნობეს ოსმალებს
მხედრობა განწირულებულს მდგომარეობაში არის,
ავათ-მოფობისა და გაქცევისგამო მხედრობა
უწინდელზედ ერთი ათად შემცირდა.

– საკუთარი კორრესპონდენტი ინგლისის გაზეთისა
„Deily news“ 6-ს (18) ივლისს ჰავლობდა იწერება:
„გუშინ იმპერატორის უმთავრესს სადგურს მოიუგანეს
ჰასან-ფაშა, გულადი მცველი ნიკოპოლისა. ამის
ვაჟკაცობას თვით რუსნი დიდის ქებით იხსენიებენ.
ამში თამაშს ჰასან-ფაშას ტყუობაშიაც თამაშად
უჭირავსო თავი: სწორედ როგორც ნამდვილი
ოსმალოისეგ უღვინჯად წარსდგარუსის ხელმწიფის
წინაშე. როცა ჰკითხეს რისთვის დაგვიტოვე ქალაქი
და ტყვედ მოგვე წვინთო, მან უპასუხა, რომ ტყვია
წამალი შემოგვაკლდაო სრულიად და ამასთანაც
მე ჩემის ხელით მოვაკიფდინე სამი ჯარის-კაცი,
რადგანაც თვის მოვალეობას არ აღსრულებდნენო.
ამის სიტყვით, ეხლანდელი ომიანობა ოსმალოს
მხრით უჭეკობაო, ინგლისმა გვაცდინაო და ხალხი
დიდად მოხარული იქნებაო, რომ ეს ომი გათავდესო.

– სტამბოლიდან ჰსწერენ ერთს ნემენცურს
გაზეთს, რომ რუსის ჯარი დიდის სიხარით მიდის
ადრიანოპოლზედა.

– ვენიდან 12-ს (24) ივლისს ჰსწერენ St-Pe-
terb Zeit“ ზორტამ (ოსმალოს მთავრობამ) გადაჰ-
სწავიტაო, რომ თუ რუსებმა ადრიანოპოლი აიღეს
მაჰმადის დროშას გამოვიტანთო და გავშლითო.
უმთავრესნი სახელმწიფონი ევროპისა ამისი
წინააღმდეგნი იქნებიან, რადგანაც მაჰმადის დრო-
შის გაშლა ქრისტიანთა გაყლეტას მოასწავებსო.
თუ ზორტა მაინც თავისას არ დაიშლის და ამ
წინააღმდეგობას ეურს არ ათხოვებს, მაშინ ვე-
ლა სახელმწიფონი ერთად ჩაერევიან საქმეში ქრი-
სტიანთა დასახსნელად.“

– ჯუზეპე გარიბალდი ერთს თავის მეგობარს წი-
გნიმიჰსწერა, რომელშიაც სხვათა შორის ესაჰსწერია:

„საევარელო ვილანო! ჩვენს საერთო მეგობარს ბ ...
უთხარით, რომ თუ ოსმალები ბოლოფორის იქით არ
იქნებიან გადარეკილნი, მაშინ საქმე ისევ ხელახლად
დასაწყობი გახდება. მე მგონია, უმჯობესი იქნება ისე
გადაწყდეს საქმე, რომ ოსმალები ბაღდადს მიაბძანონ
და რუსებმა კი სკუტარი (ბოლოფორისა) დაიპყრონ.
მას შემდეგ სასურველია, რომ ევროპის ოსმალებთის
ხალხთაგან შეჰსდგეს ერთი მთელი საპოლიტიკო
კავშირი, დედა-ქალაქად სტამბოლი ჰქონდეთ და
ვევლა გვარ-ტომის ხალხს ნება მიეცეთ ოსმალების
თავისუფლად ტარებისა დარდანელსა და ბოლოფორში.
თქვენი ერთგული ჯიუხეზე გარიბალდი.“

– გაზეთის „Pall-Mall“ შეუტყვია, რომ
ოსმალოს მხედრობაში კაი დიდი თანამდებობანი
უჭირავთ ფრანციელთა. ამისთანანი ოთხნი
არიანო: არტილერიისა დე-მატონევი, აწ რეზიდენტი,
ამისი შვილი სტამბოლის ჰარლამენტის წევრია;
სენტანდრე, აწ მურად-ბეი, პოლიციის უფროსია
ჩეროგორიის წინააღმდეგ ვაგზავნილისა;
კუბერტი, აწ ენიმ-ფაშა შვილი-შვილი გამოჩენილის
საფრანგეთის დენარლის კუბერტისა, რომელიც
მოკვდა ამში სუვეროვის დროს და დენერალი მერსიე
აწ სოლიმან ფაშა, რომელმაც ერთს დროს ბევრი
უშველა ოსმალოს მთავრობასა მხედრობის ახალს
წესზედ დაეცემაში.

– აბდულ ქერიმის გადაეცემა მართლდება. იმის
მაგიერად მთავარ-სარდალად ოსმალებს დაუნიშნავთ
მაჰმად ლიფაშა, გვარტომობით ზრუსიელი გვარად
დეტრუა. ეს მაჰმად ალი ფაშა 1845 წლიდან ოსმალოს
სამსახურშია.

– ვენის გაზეთს „Presse“ მოსვლია 8-ს (20) ივლისს
წიმიანიციდამ შემდეგი ტელეგრაფი: იმ ხმების გამო
რომ რუსის ჯარს უღმობელად ქცევას ჰსწამობენ,
მთავარ-სარდალმა სამხრეთის მხედრობისამ დიდმა
მთავრმა ნიკოლოზს ნიკოლოზის მე მოიწვივა
უცხოეთის სამხედრო დესპანები ვევლანი, ვინცი
მასთან არიან, და შეუკვეთა თვით წავიდნენ იმ
ადგილებში, სადა ვითომ რუსის ჯარს ავ-კაცობა
მოუხდენია და საკუთარის თვალთ დარწმუნდნენ,
რომ ეოველივე, რასაც რუსის ჯარს უგონებენ,
ტყუილია და ჭორი.

– დიდის მთავრის ნიკოლოზის მეს ტელეგრაფში
მოხსენებულია, რომ 6-ს ივლისს ოსმალებმა
თეთრი ბაიზალი გამოფინესო (მერტივების ნიშნად) და

ლანარაკინ დაგვიწესო. მაგრამ, როცა ჩვენი კაცი და ჯარი მიუხლოვდათო, უცნაოდ თოფი წამოაყარესო.

– ამბობენ, რომ ლეიარდს, ინგლისის ელჩს სტამბოლში, თავისის მთავრობისათვის უცნობებია, რომ ქრისტიანები როგორც სტამბოლში, აგრეთვე სოფლებშიაც, დიდს განსაცდელში არიანო; ივინი ეოველ წუთს უნდა მოელოდნენო დედა-ბუდიანად ამოხოცვასაო და ჰსთხოვს თავის მთავრობას რაიმე მედგარი ღონისძიება იხმარეთო ქრისტიანთ ა გადასარჩენადო, თორემ თვითონ ოსმალს მთავრობას არავითარი შეძლება არა აქვს რომ ქრისტიანები ამ განსაცდელისაგან დაიფაროსო.

– ოსმალთა მომხრე გაზეთებო, ამბობს რუსული გაზეთი **Новое Время** და თვით ოსმალს მთავრობაცაო წამ და უწუმ ცილსა ჰსწამებენ რუსის მხედრობასაო, რომ მხეცურად და შეუბრალებლად ეკიდებიან ოსმალებსაო. ზარიჟის კორრესპონდენტი ინგლისის გაზეთის „Timse“ – ისა იწერება: „გრაფი მუვალოვი (რუსის ელჩია ინგლისში) ძალიან ჰსწუხსო, რომ ამ ჭორებმა ცუდი ზედ-მოქმედება იქონიესო, და ამის გამო კნიაზს განჩაკოვსა ჰსთხოვაო, რომ ევროპიის კორრესპონდენტებს მიეცეთ ღონის ძიება დაიარონ ის ადგილები, სადა მითომ ეგ ჭორი დავარდნილი აუ-კაცობა მომხდარაო და რასაც ისინი გამოიძიებენ და გამოიკვლევენ, იმისი ოქმი მათგან ხელმოწერილი მე გამომიგზავნეთო, რომ საქვეყნოდ გამოვაცხადოო.“

ჩვენ ამას წინად ვაცნობეთ (ივერიის № 21), რომ ოცმა კორრესპონდენტმა ევროპიის გაზეთებისამ დაამტკიცეს სიცრუე მისი, რასაც რუსის მხედრობას ჰსწამობენ. მაინც კიდევ ამ მოკლე ხანში ოსმალს გარეშე საქმეთა ახალმა მინისტრმა გაუგზავნა სამღვართ-გარეთ ოსმალს ელჩებს ხელ ახლად ოქმი, ოცდა ერთის გაზეთის კორრესპონდენტისაგან ხელ-მოწერილი. ამ ოქმში მოხსენებულია სხვათა შორის: „ჩვენ ქვემოთ ხელის მომწერთა ჩვენის თვალთ ვნახეთ და გამოვკითხეთ მუძლამი და რაზგრადში ბაშებს, დედა-კაცებს და მოხუცებულებს, რომელნიც დაკოდილნი იყვნენ ხმლითა და შუბითა, ტყვიით დაჭრილთ კი აღარ ვიხსენიებთ, რადგანაც ეგ შეიძლებოდა შემთხვევით აც მომხდარიყო ბრძოლის დროს. ამათ გვიამბებს საშინელი ამბები მასხედ თ უ რა რიგ შეუბრალებლად ეკიდებოდნენ მამადიანებსა რუსის მხედრობა და ზოგჯერ ბოღგარიერნიცა.

ამათის ტყვიით, ზოგიერთს ადგილს მამადიანები სრულიად ამოხოცილნი არიან, გზებზედ, თუ სოფლებშია, და თვით სოფლებიც სრულიად აიკლესო. ეოველ დღეს ახალნი დაჭრილნი მოდიან. ამისი ქვემოთ ხელის მომწერნი ვამოწმებთ, რომ დაჭრილთა შორის უფრო მეტი დედაკაცები და ბაშები არიან და ამათში მომეტებული ნაწილი სულ მუშებით არიან დაჭრილნი. მუძლამ. 20 ივნისს.“ ამის ქვევით ხელი უწერიათ ოცდა ერთის გაზეთის კორრესპონდენტებსა.

– ზარიჟიდან იწერებია 11-ს (23) ივლისს: სტამბოლიდან გარეშე ზირთაგან ცნობა მოვიდაო, რომ აარიფ-ფაშა ურჩევს ხონთქარსაო ნამიქ-ფაშა (რომელიც მუძლამია) რუსის ხელმწიფესთან გაგზავნოსო. სხვა სახელმწიფოებს, რომელნიც კონფერენციაში ერივნენო, ვაცნობოთო, რომ ნამიქ-ფაშა მშვიდობიანობის ჩამოსაგდებად არის გაგზავნილიო.

– ვენის კორრესპონდენტი ინგლისის გაზეთს „Times-ს“ ჰსწერს, რომ აქ ოსმალს საელჩოში არა იციან რა მასხედ თუ რუსეთსა და ოსმალს შორის რაიმე ლანარაკია შერიგებაზე.

– ბერლინში დიპლომატებ შორის ხმა დადის, რომ შემოდგომის დასასრულს, ანუ ზამთრის დასაწყისსა ვენაში შეიერება ევროპიის კონგრესი აღმოსავლეთის საქმის განსაზღვრებად და შერიგების ზირობების დასადგენად. ხოლო ვენის მთავრობის წევრთა შორის ამ საგანზედ ჯერ არავინ არა იცის რაო.

საქართველოს მატთანე

„ივერიის“ კორრესპონდენციები.

– თელავი 13 მკათათვეს. – კრება, რომელიც მოხდა 5 მკათათვეს, ექსარქოსისაგან, თელავის სასულიერო სასწავლებლის ზედამხედველის თხოვნით, დანიშნული იყო 25 მაისისათვის, მაგრამ რადგან აღმორჩეული დეპუტატები ეველანი არ დაესწრნენ ამ დღეს, – გადადებულ იქმნა 5 მკათათვისათვის. 5 მკათათვეს შეიკრიბა ოთხი მაზრის სამღვდელთა: თელავისა, სიღნაღისა, თიანეთისა და ზაქათალისა, – თითო საბლადოჩინოდამ ორ-ორი დეპუტატი და თვით ბლადოჩინები. როგორც ერთ „დროების“ №-ში იყო მოხსენებული, ს. ვაქიჩის ბლადოჩინს ი.

ნატევეს მიეწვია თავის საბლადოჩინოს მღვდლები კრებაზე, რომელზედაც გადაეწვიტნათ, რომ ჩვენ თელავის შკოლას ვერაფერს შევსწირავთო. ამ გვარათვე მოელაპარაკნათ ზოგიერთ მღვდლებს ერთმანეთში. ამას რომ დაუმატოთ ისიც, რომ დეპუტატები უკანონო იყვნენ ამორჩეულნი, ე.ი. დეპუტატები იყვნენ ამორჩეულნი მხოლოდ ბლადოჩინებისგან, და არა მთელის საბლადოჩინოს სამღვდლოებისაგან, მაშინ ეველა აშკარათ მიხვდებოდა, რომ თელავის სასწავლებელი ვერაფერს კეთილს ვერ ნახამდა ამ „საკვირველის“ კრებისაგან. მართლაც, რომ ერთობის გარდაწვევტილებამ არამც-თუ მოუმატა სამღვდლოებისაგან დადებულ სასწავლებლის სასარგებლოდ ფულს, (შვიდი მანეთია თითო მრევლზე), არამედ ჩვენდა საუბედუროდ და ზოგიერთის დეპუტატების და ბლადოჩინების სამარცხვინოდ მოაკლო კიდევ....

სამღვდლოება შეიკრიბა სასულიერო სასწავლებლის ოთახში დილის 10 საათზე. პარაკლისისა და „მრავალ-ჯერ დამთქნარების“ შემდეგ, კრება შეუდგა თავს-მჯდომარის ამორჩევას. საკვირველია, რომ თითქმის ეველა დეპუტატები სემინარიაში კურს შესრულებული იყვნენ და თავს-მჯდომარის ამორჩევის წესი-კი არ იცოდნენ. არც კანდიდატები, არც კენჭი, — მხოლოდ თითო-ბეწო ქაღალდის ნაგლეჯები დაურიგეს დეპუტატებს, დაუსანელებს ერთი გვამი და უთხრეს, რომ ვისაც ეს გვამი გსურთ, ხელი მოაწერეთო. ეს რომ დაინახეს ზოგი-ერთ გარეშე პირებმა, უთხრეს, რომ მაგრე ამორჩევა არ შეიძლებაო, რომ სამი კანდიდატი უნდა ამორჩიოთ ჯერაო და მერე ამ სამი გვამისგან — თავს-მჯდომარე. ბევრი ბაასის შემდეგ, დანიშნეს სამი კანდიდატი, რომლებიც უფრო უფროსები იყვნენ, — ჭკუით-კიარა — „ჩინებით,, და „ნამსახურობით.“ ეს ბედნიერი იყვნენ: ბლ. დეკ. ე. მრევლოვი, ბლ. დეკ. ი. ხატევი და ბლ. მდ. ხ. ფირანოვი. ამ სამ პირში მხოლოდ ერთი იყო ცოტათი მაინც კეთილი განზრახვისა, მაგრამ....

რად ბევრი გავაგრძელო, — თავს-მჯდომარეთ ისევ ის გვამი ამორჩიეს, რომელიც პირველად უნდოდათ. ამორჩევისათანავე თავს-მჯდომარე წამოდგა ფეხზე, (მართლა, დამავიწყდა ზევით მომეხსენებინა, რომ ამორჩევამდინაც თავს-მჯდომარის ადგილი ეკავა მ. ს.) და უთხრა

სამღვდლოებს, რომ უბრალო ლაპარაკი და ევირილი არ დაეწეოთ, მერე მიუბრუნდა გარეშე პირებს, რომლებიც საუბრებლად იყვნენ აქ და უთხრა: „მე ზოგიერთმა დეპუტატებმა მთხოვეს რომ გარეშე პირები ნურავინ დაესწრობიან კრებაზედაო“ რასაკვირველია „გარეშეები“ იძულებული იყვნენ თავი ჩაეღუნათ და გამობრძანებულნი იყვნენ წაღიდამ. თავს-მჯდომარეს სიტყვები მოხვდათ აგრეთვე ზოგიერთ მღვდლებს და მთავრებს, რომლებიც არ იყვნენ დეპუტატებად დანიშნულნი.

გარეშე პირების დათხოვნა საზოგადო კრებიდან უსაბუთო და უსამართლოა — ეველამ იცის. მაგრამ რა მიზეზით დაითხოვა თავს-მჯდომარემ დეპუტატების თხოვნით გარეშე პირები? მკონი რომ ეს მიზეზი ადვილი ასახსნელია: ეს მიზეზი ის არის, რომ კრების სისუსტეს, უსამართლო ლაპარაკს, სუსტი ჭკუის და გონების გამოამკარავებას ორატორობაში გაიკებდნენ გარეშეები და გამოაცხადებდნენ საქვეყნოთ. აი ამისი ეშონადა კრებას. ნუ თუ ეგონა კრებას, ნათიევისა არიუოს, რომ რასაც კაცი თავის უურებით არ გაიგონებს და თავის თვალებით ვერ დაინახავს, იმაზე ლაპარაკს და სჯას ვერ შეიძლება? განა სხვა წყაროები არ არის ამბის შესატეობი? ნუ თუ ეგონა მას, რომ თითონ მის წევრებში მართლა არ მოიძებნებოდა ისეთი პირი, რომელიც თავის მოძებების სისუსტეს გამოამკარავებდა საქვეყნოდ?... სხვა არა იუოს რა კრების გარდაწვევტილება ხომ უნდა წარდგენოდა მის ეოვლად უსამღვდლოესობას დასამტკიცებლად და აგრეთვე სასწავლებლის გამგეობას, განა იქიღვან ვერ გაიკებდა და შეიტეობდა ვისაც სურვილი ჰქონდა?... აი ამისთანა ჭკუა მოკლე და წინ დაუხედავნი იყვნენ ნ მკათათვის კრების მოძებებული ნაწილი დეპუტატებისა! იქნება, გარეშე პირები რომ კრებაში დასწრებოდნენ, ზოგიერთი დეპუტატები ძირს არ დაუშვებდნენ იმისთანა შეცთომებს, რომლის გამოამკარავებაც შეუძლებელი და სამღვდლოების შეურაცხყოფაა. შესამლებელია, რომ დეპუტატები გარეშე პირების თავაზით და ხათრით მოფიქრებით და დალაგებით ილაპარაკებდნენ და არ დაიწყებდნენ ტუეილ უბრალო ევირილს, რომელიც არ ეკადრებოდა და არ შეშვენოდა სამღვდლოებს...

კრების განხისათანავე თავს-მჯდომარემ მოითხოვა ზედამხედველისაგან შემოსავალ-განავალის

დავთარი, რომელიც თვითონ ზედა-მხედველმა უ. ნ. მ შემოიტანა კრებაში და აუხსნა მოკლეთ ვეველაფერი, რაც კი შეეხოდა იმ საგნებს, რომლებიც უნდა გაესაჯა კრებას. ზედა-მხედველს სხვათა შორის ზოგიერთი საგნის მასწავლებლისათვის მოუმატებინა ჯამაგირი. რის მიზეზიც მაშინვე აუხსნა. აი მაგ. რა სთქვა ზედა-მხედველმა ქართულის ენის მასწავლებლის ჯამაგირის მომატების თაობაზე: (დანიშნული იყო ოცი თუმიანი! და ზედა-მხედველმა მოუმატა ათი თუმიანი, სულ (300) ოც-და-ათი თუმიანი ქართულის ენის მასწავლებელს! ოჰ რა ბევრია!!) „მამანო! ქართული ენა, ჩვენი სამშობლო ენაა და სირცხვილია ჩვენთვის, რომ ჩვენმა შვილებმა არ იცოდნენ თავისი სამშობლო ენა. ამ ჯამად ქართული ენა ვეველას სასწავლებელში დავარდნილია და ჩვენი, განსაკუთრებით ჩემი, ვალია, ვეცადნეთ, რომ კაი ფეხზე დავაყენოთ ეს ენა და ოც თუმიანთ კი ცალკე მასწავლებელი არ დადგება, ამისთვის მე გთხოვთ ათი თუმიანიც მოუმატოთ, რომ ცალკე მასწავლებელი ვიყოლიოთ.“ ამ სიტყვების გამკონე ზოგიერთმა დეპუტატებმა ცხვირები ჩამოუშვეს... ზოგმა კიდევ წაიდუღუნეს: „ქართული ენას რა თავში ვინლითო, რითაც ლუკმას შესჭამენ, ჩვენ შვილებს ის ასწავლეთო!...“ შემდეგ ზედა-მხედველმა უთხრა კრებას: თუ საჭირო იქნება, მე წარმოგიდგენთ დანაწილებით ანგარიშს, თუ რაში და რაზე დაინარჯა თქვენგან შემოწირული ფული სასწავლებლის სასარგებლოთ. ამ სიტყვების შემდეგ ადგა და გამოვიდა კრებიდან. დარჩენ კრებაში მხოლოდ თავს-მჯდომარე, დეპუტატები და ბლადოჩინები. შემდეგ თავს-მჯდომარემ დაიწყო თითო მუხლის კითხვა ზედა-მხედველისაგან წარდგენილის ქალაქებიდან. წაიკითხავდა რა ერთ მუხლს, თავს-მჯდომარე იტყოდა თავის აზრს და მერმე მიუბრუნდებოდა დეპუტატებს ამ სიტყვებით: „მამანო! თქვენ რას იტყვით ამაზე?“ დეპუტატებიც რომლებიც კი ლაპარაკობდნენ (ნახევარს თითქმის ხმა არ ამოუღია, უეჭველად დაეთანხმებოდნენ თავს-მჯდომარის აზრს, გარდა ზოგიერთებისა. აქ რომ მოვიხსენოთ ვეველა საგნები, რომლებზედაც-კი ილაპარაკეს კრებაში, წერილი ძალიან გაჭიანურდება და ამისათვის მოვიხსენიებთ მხოლოდ ზოგიერთ საგნებს. მაგ., როდესაც მოსამზადებელის კლასების (ორი განყოფილება, უმცროსი და უფროსი)

მასწავლებლების ჯამაგირზე იყო ლაპარაკი, მაშინ ზოგიერთმა (სხვათა შორის ამავე სასწავლებელში ნამყოფმა „პედალოღმა“ ლ. ბერიევმა – ესლა მღვდელია, წარმოთქვეს, რომ ორივე განყოფილების მასწავლებელს ერთი და იგივე ჯამაგირი არ უნდა მიეცესო, რადგანაც უმცროსის განყოფილების მასწავლებელს უფრო ბევრი „ჯაბა“ აქვსო, ვინემ უფროსი განყოფილების მასწავლებელსაო. ამ აზრის მთქმელმა ნეტავი იცოდნენ მაინც რას და როგორ ასწავლიან ან ერთს განყოფილებაში ან მეორეში. ეს აზრი ტყუილ უბრალოთ იყო წამორობილი და არა როგორც შემუშავებული აზრი... ზოგი კიდევ იმას ამბობდა, რომ ერთი მასწავლებელიც საკამაოაო. ესეც შეუძლებელია, რადგანაც ერთის მხრით იმ ორ განყოფილებაში სხვა და სხვა პროგრამებია და მეორეს მხრით, ორივე განყოფილებაში თითქმის 180 შეკირდია... ბურსაზე, რომელიც ეს ერთი წელიწადია განსწეს, ვეველამ უარი სთქვა, რომ არ შეგვიძლიან შენახვაო. ბურსაში 26 შეკირდისათვის და ოთახების დასაწმენდათ ოთხი მოსამსახურე იყო დადგენილი. ეს ერთმა დეპუტატმა გაიგო და სთქვა: „ჩემს დროს 60 შეკირდს ერთი „სტოროჟი“ გვეოფენიდაო და 26 შეკირდს ოთხი სტოროჟი რათ უნდაო“. აღმზრდელის ჯამაგირის ფულზედაც უარი სთქვეს და სხვა და სხვა... ასე უთავ-ბოლოთ ლაპარაკი გაგრძელდა ნამუადღვეის ორ საათამდე და მაშინ კი დაიძალნენ იმ ჰირობით, რომ ექვს საათზე შეკრეფულიყვნენ და პროტოკოლზე ხელი მოეწერათ. რვის ნახევარზე შეიკრიბნენ სამღვდლონი, მაგრამ სულ კი არა, აქ საჭიროდ ვრაცნ მოვიხსენიო, რომ ზოგიერთი დეპუტატი ისე გაჭედლიყო წითელის ნუხუათი, რომ არამც თუ სჯა და ხელის მოწერა, – კაცების გარჩევაც არ შეეძლო ჰირუტყვებისაგან... დაიწვეს ხელის მოწერა. ნახევარმა მოაწერა და სხვებმა კი უარი სთქვეს. მიზეზათ ის შეიტანეს, რომ თავს-მჯდომარემ და დეპუტატებმა სრულიად არ მიიღეს მხედველობაში წინანდელთა კრებათა გადაწვევტილებანი. „არ შეიძლება ამბობდნენ ესენი, დღეს დავამტკიცოთ და სვალ ისევ დავარღვიოთ, ხვალინდელი დადგენილი სვალწევით ისევე უარ-ვჭყოთო, რას იტყვის ამაზე ჩვენი მთავრობაო.“ ერთმა ახალგაზრდა მღვდელმა უფრო დიდი მხნეობა გამოიჩინა: „დიდი სირცხვილია ჩვენთვის, რომ ოთხის მაზრის სამღვდლოებამ

ერთი სასწავლებელი ვერ შევინახოთ. რა დიდი ზარალია ჩვენთვის, რომ 10–15 მანეთი მივსცეთ წელიწადში ჩვენის შვილების აღსაზრდელად, ან რა იქნება, ათ წელიწადში ერთხელ მთელის ერთის წლის ჯამაგირი 140 მანეთი მივსცეთ სასწავლებლის სასარგებლოდ.“ მაგრამ საუბედუროთ ამ დეპუტატის სიტყვები იყო ვითარცა „ხმა უდაბნოსა შინა“. ხუთმა თუ ექვსმა დეპუტატმა შეიგნო მხოლოდ ეს უკანასკნელი მშვენიერი აზრი. ზოგი ამბობდა რომ ხვალისათვის გადადროთო, მაგრამ თავს-მჯდომარემ გამოაცხადა, რომ თუ ხვალისათვის გადასდეთ მე თავს-მჯდომარეობიდან ხელს ავიღებო და სიღნაღის და თიანეთის მახრების მღვდლები კიდევ იმას ამბობდნენ, რომ თუ დღეს გავათავუთ კარგი, თუ არა და ჩვენ ხვალ აქ ვერ დავსდგებითო. ამ ნაირად ზოგმა ხელი მოაწერა განახენზედ და ზოგმა არა და ისე დაიძალნენ. მეორე დღეს 6 მკათათვეს შეკრებილიყვნენ კიდევ სამი ბლალაჩინი, ორი თუ ოთხი დეპუტატი და თვით თავს-მჯდომარე. და როგორც ამბობენ, ზოგიერთი მუხლები შესცვალეს წინაღობის გარდაწვევტილებისაო. რა მიუმატეს და რა დააკლეს წინაღობის განხილებას,— არავინ იცის და საიდუმლოა ეველასთვის ჯერ... ასე გათავდა ეს შესანიშნავი კრება, რომლის გარდაწვევტილებასაც, თუ დამტკიცა მის ეოვლადუსამღვდლოფსობამ, დიდი მნიშვნელობა ექნება სასწავლებლისათვის. მე არ ვამბობ, რომ ეს კრება ან დიდ ვნებას მოუტანს, ან სარგებლობასა მეთქი, მაგრამ ცვლილებას რომ მოახდენს თელავის სასწავლებელში — ამაში ეჭვი არავის უნდა ჰქონდეს...

ქ. თელავი. 1877 წ. 13 მკათათვე.

ქართველი.

— კახეთი 13 მკათათვეს. — ზურის მოსავალი ძალიან კარგი და ბევრია, ასე რომ ზოგ სოფლებში ჯერ ნახევარიც არ მოუძკიათ: მაგრამ სიძინდები, ფეტვები და ბოსტნეულობა ძალიან შეაწუსა გვალვამ — ეს ერთი თვეა რაც არ გაავრდებულა. ვენახები დაინადრა გაღმაც და გამოღმაც, — რაც დაისეტევა — ის კიდევ სხვა არის. ლეკებისაგან დაფთხობილი კახეთის ხალხი კიდევ არ დამშვიდებულა. ამ შიშის მიზეზი ის არის, რომ ზოგიერთ სოფლებში მოსამკელი უანები და დადგმული ძნები იწვება. დანვას ლეკებს აბრალავენ,

თუმცა საფუძველი არა აქვს ამ ჰაზრს. თურქული განშირებულია საქონლისა. ეს ავითმოფობა ვერება საქონელს როგორც ფეხებში, ავრეთვე ჰირში. ვისიც ვაღია უურადლება მოაქციოს ამ მოვლინებას, თორემ საქონელი ძალიან დაზარალდა... ავითმოფობა არაფერია, გარდა ევაგილისა და წითელისა, მაგრამ ამათაც მშვიდობიანათ სდილობს ხალხი.

— კავთისხევიდამ: თიბათვის დღეებში კავთისხევის მამასახლისი თავისის გზირებით დადიოდა სოფელში და როგორც ეტობოდა ძალიან იყო ჩაბრუული; მივიდა ერთ გლეხის სახლში და დაუვირა: ნოქარავ, შენ ამ გზას ნუ აფუჭებ, თორემ მუვიცი! (იქ გზა არსად იყო წამხდარი) მე ვირჩევ შენ თავი დაანებო მებაღობას, გამოხვიდე მავ ბალიდამ, თორემ შენ ევ ბალი ცხვირში ამოცნობს. მამასახლისო, უთხრა ნოქარამ, შენ ჩემი მებაღობა რას ვიძლის, მე ამითი მიდგია სული, მე რომ ამას თავი დავანებო, მერე შენ შეინახავ ჩემ ცოლ-მვილსა? ნოქარას ბალის მომიჯნავისავან იყო წინადვე მეგ ულიანებული, რადგანაც ბალის რწვევის დროს-იმის სახლში ჩადის ხოლმე წყალი და ამიტომ ძალიანაც გადაეკვრებიანებინა მამასახლისისთვის, რომ სუსხი მოჰმატებოდა. მამასახლისმა დინჯად უბძანა გზირებს: დაიჭირეთ ევ წუწკი, მამამ... და კარგი კარგი ურტყით! დაიჭირეს... შენი ნოქარა გზირებმა და ისეთ ნაირათ გათეთქვეს, რომ ხმას ვეღარ იღებდა; ტანისამოსი, სისხლში მოსვრილი სულ ზედ შემოაფხრიწეს. მაეურებელნი ბევრნი ვიყავით, მაგრამ ვერ მივეშველენით საწყალსა, რადგან გზირები, როგორც მგლები ისე იყვნენ გაშმაგებულნი და გვეშინოდა ჩვენთვისაც არ ეთავაზებინათ ორიოდ მუშტი.

არა ერთხელ უცემიათ ამ საწყალის გლეხისათვის: მარძან წინ ამავე გლეხს ასეთივე დღე დააეენეს და იქნება უარესი ექნათ, თუ მე არ ჩავშველებიავ. ამ გლეხს ეხლა ჩივილი უნდა, მაგრამ თავისი სიღარიბის გამო ვერ მოუხერხებია და კიდევ ეშინიან მამასახლისისაგან, რომელიც ამკარათ ამბობს, რომ მთვრობისაგან ნება მაქვს, რომ ხალხს ვცემო, როცა რაიმე საზოგადო საქმე ფუჭდებაო.

საზოგადოთ, როგორც კავთისხეველი გლეხები ამბობენ, აქაურის მამასახლისისაგან მთელი სოფელია გატანჯული, მეტად მხედვრად ემცევა

ხალხსა. მაგრამ არც ერთი მისი მხედველი ქცევა მთავრობის ეურში არ ჩავარდნილა, რადგანაც გლეხისთვის, როგორც ერთმა გლეხმა ჩივილით მითხრა, ძალიან ძნელია გორში გასვლა, მერე იქ არსაო, მერე მარკაო, მერე სხვა „ხლანოტიო“, მაგაში გავა ჩვენი ცნობრებაო და ისევ სჯობს თავი დავანებოთ, რასაც გვიზამს, გვიზამსო; ვისაც უნდა ჰკითხოთ ვეგლა გლეხი ამას გეტყვითო. შესანიშნავი ის არის რომ ამ მამასახლის გლეხები მთელი ცხრა წელიწადია ტანჯვაში ჰყავს. სამჯერ მოუვიდა გამოსვლის დრო და სამჯერვე ამოიჩიეს თავისი თავის საცემ-სატყებათ. აი ეს გარემოება როგორ აიხსნება: მამასახლისს ჰყავს იმისთანა ამქრები, რომლებიც შველიან ამ საქმეში: ეს კნიაზ თარხანოვიო, ეს მღვდელიო, ეს მჭედელიო, ეს გიორგიძეძეძეო, რომლებსაც გული ეელში ჰხსნიათ და ამით თავი მოაქვთ სოფელში. ამორჩევის დრო რო დადგება, ეს ამქრები ერთათ შეიკრიბებიან, ხუთ ექვს კაცს გაამრახებენ ისევ ხმა-ძალა დაიუვირონ: ტატუა მამასახლისის გვინდა ისევ მამასახლისათაო! მერე ზედ ამქრებიც დაჰვირებენ ამაზე უკეთესი არავინ არისო. საწუალ დანარჩენ გლეხებსაც ეშინიანთ ცალკე თარხნიაანთი, რომლებიც ტყეში აწვრობენ და ართმევენ ზოგს აჰეურს, ზოგს ურემს და ზოგს ხარებს და ცალკე თვითონ მამასახლისისა, ვაი თუ მანინც ისევ ეგ ამოიჩიონო და მაშინ რაღა გვეშველებაო. ამიტომ თითონ გლეხებიც ძალა-უნებურად იძახიან: ეგ გვინდა, ეგა, ეგა! თქვენ აქაურ გლეხს რო ჰკითხოთ: კაცო, თუ არ გინდათ ეგ კაცი მამასახლისათ, რათ ჰვირით ეგ გვინდა, ეგაო?

ეე, შე დალოცვილო, გეტყვით გლეხი, გვეშინიან, შიში გვაქვს, შიში... აი შარშან წინაც რომ ხელ მეორეთ ამოვიჩიეთ, ერთი ორ კაცს წამოსცდა: ეეოფა მაგას მამასახლისობაო, ეხლა სხვას ვარგუნოთო. ეხლა ეგ მამასახლისი ისეთ ნაირათ არის ჩამოკიდებული, რო თითქმის აქედამ აჰეაროს. ეჰ, აბა რას ამბობ, შენი ჭირიმე, ჩვენ გაჩენაში დმერთი არ ურევია არა?...
 2 კაოთუკს 1877 წ.

იღლელი.

—კავთისხევი 10-ს კაოთუკს.—სოფელს კავთისხევს, თავად ახნაურობა და მის მხლობლივ ზატარა სოფელი წინარეხიც რომ ჩავთვალო თ, ხუთასი კომლი მცხოვრებელი ჰყავს. დიდად გასაოცარი და საკვირველი მოვლინებაა, რომ ამოდენა სოფელში აქამომდე არავის უწრუნვია სწავლის გავრცელებაზე, მით უფრო საკვირველია, რომ ხალხი ძალიან მოწადინებულია და არის კიდევაც. მკითხველო, ბევრს საკვირველს და საოცარს ამბავს გაიგებთ აქ იმისთანას, რომლის მიზეზიც წიგნის უვიცობა არის. აქ მხოლო თ ათიოდ კაცი მოიპოება წერა-კითხვის მცოდნე. ესენი არიან მედიატორებიც, მოსამართლენიც და მოაზრენიც და ხალხს იაფათაც არ უჯდება ეოველი ამათი მოღვაწეობა. სძირათ ნახავთ, რომ ორი გლეხი-კაცი მიდის; ერთს ხელში უჭირავს ჩასუქებული დედალი და მეორეს — ვექსილის ქალადი. ეძებენ ან დიაკანს, ან კუდა კნიაზს და ან მღვდელს, ერთის სიტყვით, ვისაც შინ მოახელებენ, ვექსილს დაწერინებენ და დედალს გასამრჯელოდ მიართმევენ. აი კიდევ მიდის მეორე გლეხი დაღრეჯით სთხოვს მედიატორებისაგან დადგენილს განჩინებას, ჰპირდება საწუალი გლეხი სხვა და სხვა საჩუქრებს, მაგრამ მას გულგრილად ეუბნებიან: ჯერ მოიტანე ერთითუშანი განახენის დასაწერი და მაშინ დაგიწერთ, თორემ ვერას მიიღებო. აი ამ ხარჯსა და გაჭირვებაშია საწუალი გლეხობა წიგნის უცოდინარობისაგამო: რამდენი ჭრელი მანეთი იხარჯება წლითა-წლობამდინ ტუეილ-უბრალოდ, რამდენი დედალი და ვარია უნდა მისცეს ვექსილის დასაწერად; ხან ვის უნდა ეღრიჯოს და ხან ვის უბრალო ხელის მოწერისათვის და ბარათის წაკითხვისთვის. ამითი ჰსცნეს წერა-კითხვის საჭიროება კავთისხევის მცხოვრებლებმა. და ისურვეს ნებით შკოლის გახსნა. შეიყარა ხალხი სასოფლო სასამართლოში და ერთხმად ითხოვეს შკოლის დაწესება. მსაჯულებმაც მიიღეს მხურვალე მონაწილეობა, შეადგინეს თხოვნა მაზრის უფროსთან მისართმევათ, რომელმაც გამოსთქვეს შემდეგი: „ჩვენ, სოფ. კავთისხევის საზოგადოებამ, თუმცა ამ სამი წლის წინათ ვითხოვეთ სახელოსნო შკოლის გახსნა სოფ. ახალ-ქალაქში, სადაც უნდა ჩვენ ოთხ ემაწვილებს ეოველ წელიწადს ესწავლათ წერა-კითხვა და ხელოსნობა, რისთვისაც ჩვენ ვაღდებულნი გავხდით შეგვეტანა ეოველწლივ ოც-და-ექვსი თუშანი

თეთრი ფული ახალქალაქის სასარგებლოდ, მაგრამ რადგან ამ სამი წლის განმავლობაში შეკლდა არ გაიხსნა ახალქალაქში და ჩვენშიაც საკმაოდ განხრენიანი ხელისუფლებები, რომლებიც სრულიად აკმაყოფილებენ სოფელს და რადგან ჩვენი საზოგადოება უფრო საჭიროებს სწავლას და განათლებას, ურომლისათვის ვართ უმეცარნი; ამიტომ ვთხოვთ მისს ბრწევიანობას მასწავლებლის უმცროს, რათა მოახდინოს განკარგულება სოფელ კავთიხეში გაიხსნას ზირველი ელემენტარული სკოლა. ფული, რაიცა შეგვიტანია აქნობამდე ახალქალაქის სკოლის სასარგებლოდ დაგვიბრუნდეს სკოლის შენობის ასაშენებლად, ხოლო შემდეგისათვის სკოლის გასავალ ხარჯათ დავუბრუნოთ ყველ წლივ აწინდელ დადებულ ოც-და-ექვს თუმანს დამატებით თოთხმეტის თუმანით“.

აქვე დანიშნეს მხრუნველები, რომლებსაც მიანდეს ყოველივე საქმე სკოლის შესახებ. რასაკვირველია დიდი იმედი უნდა გვქონდეს უფროსის უმცროსისაგან, რომ ამ თხოვნას უნაყოფოთ არ ჩაატარებს, რადგან ჩვენ კარგად ვიცით, რომ იგი ცდილობს გორის მასწავლებლისა და განათლებისათვის, იმედი გვაქვს, რომ კავთიხეველებს ამ შემთხვევაში თანაგრძობით მოექცევა და სკოლის მხრუნველთა ყოველგვარ დარღვევას და შემწეობას მისცემს.

ა. კავთელი.

საფრანგეთი. ჯერ არავითარი გარდაწვევითი ამბავი არა ისმისრა ახალის არჩევანის შესახებ, თუმცა ზოგი გასეთები ამბობენ, რომ ეს არჩევანი ოკტომბერს მოხდება, და მარშალი მაკ-მაგონიც ამ აზრისა არისო. რესპუბლიკელთა იურისტების კომიტეტმა გამოაცხადა, რომ სამ თვეზე გვიან არჩევანი არ უნდა მოხდეს, თუ მთავრობის კანონის დღეა არ უნდათო. ამბობენ, რომ ამ კომიტეტის განკარგულებაში ტიერსაც ჰქონდა მონაწილეობაო. მაკ-მაგონს ძალიან ჰსწევია თურქე და ტიერის ჯაბრით არჩევანის ვადათ 14 ოკტომბერი დაუნიშნავს. მთავრობის განკარგულება ჯერ ოფიციალურად არ არის გამოცხადებული. მთავრობის ექიმანობის მიწეხი არჩევანის შესახებ, როგორც მოგვხსენებთ მდებარეობს იმ უთანხმოებაში, რომელიც სხვა და სხვა მონარხიელთა დასთა შორის სუფუვს.

მთავრობას რასაკვირველია ისე უნდა წაეყვანა საქმე, რომ მომავალს არჩევანს გამარჯვება მოეტანა მთავრობისათვის და არა დამარცხება, ე. ი. მომავალ ზალატში უმრავლესობა შექმნა. ამისათვის მთავრობას შეეძინება ორგვარი უნდა გაეწიოს: ერთის მხრით რესპუბლიკელთათვის გზა უნდა გადაეღოს და ყოველი ღონისძიება წაერთვა მათთა საქმის გავრცელებისათვის; მეორეს მხრით თავისი ოფიციალური კანდიდატები უნდა წამოეყენებინა და მტკიცედ და მარტივად ეჩვენებინა ხალხისათვის თუ რას უნდა მოუძაროს მან ხელი და რას უნდა ჰსცეს თავიანი.

რაც შეეხება ზირველსა გვარს შეცადინებლად, კაცი ვერ დაემდურება მთავრობას: ზირი დამ სიტყვის გამოკლეჯა, რესპუბლიკელთა გასეთების გასეიდვის ამოკვეთა, სხვა და სხვა რესტორანების დაკეტვა და სხვა ყველა ამ გვარი შრომა ბევრი გასწია მთავრობამ. მაგრამ ესევე ვერ ითქმის მეორე გვარის შეცადინებისათვის: მთავრობამ ცხადათ დაინახა, რომ ვიდრე რესპუბლიკის მტერთან შორის თანხმობა არ ჩამოვარდება, ოფიციალურის კანდიდატების წამოყენება შეუძლებელია. ვიდრე მონარხიელთ შორის აწინდელი განხეთქილება არ შესწედება, მთავრობა მომავალ ზალატში უმრავლესობას ვერ ჰპოვებს და ამ უთანხმოებით ისევე რესპუბლიკელნი ისარგებლებენ. მაშინ რაღა უნდა, ჰქნას მაკ-მაგონმა! ამიტომ აწინდელი სამინისტრო ვერა ჰბედავს საჩქაროდ არჩევანის გამართვას და იცდის აგები როგორმე რესპუბლიკის მაგვირად ხალხს სხვა რამე მოუხერხოვო. მაგრამ ეს იმედი, როგორც ეტეობა, ფუჭად ჩაივლის. რაც უფრო მეტი ხანი გადის, იმდენად შეძენსენებული უთანხმოება და შფოთი არამც თუ არა ქრება, არამედ მატულობს კიდევ და უფრო აშკარადა თავს იჩენს. ლეგიტიმისტები ცხადათა ჰხედავენ, რომ უმთავრესი გავლენა სამინისტროში ბონაპარტიელთ უჭერიათ, რომელნიც თვისთა სასარგებლოდ იქადვენ მომავალს. ლეგიტიმისტები იმდგრევიან და ამბობენ გასეთის Union-ის ზირით: რას ნიშნავს ეს კომედია? თუ სამინისტროს, რომელშიაც ბონაპარტიელთ თავისი წარმომადგენელი ჰეავთ, თვისის ზატივის დაცვა ჰსურს, ჩქარა და მტკიცე ზასუხი უნდა მიუგოს ამ კითხვასედე. ან გრაფ მაშბორსა ვკითხოთ, რომელსაც ზანისათვის

მიუწერია თურმე, რომ ეხლა მე სხვა კონსერვატიულ დასთან ერთად ვერ მოვიქმედებო, რადგანაც ამ გვარი ერთობა მხოლოდ ბონაპარტიელებს მოუტანს სარგებლობასაო. გრაფი შამბორი სთხოვს თურმე ზაჰს – საფრანგეთის კათოლიკეები დაარიგეო, რომ მხოლოდ ლეგიტიმისტები ამოიწიონო და მარტო მათთვის იმრომონო. ზაჰი რასაკვირველია ეუსნაც არ იბღერტს, რადგანაც ბონაპარტიელთაგან უფრო მეტ ხეიწს მოელის თავისი საქმისათვის, ვიდრე ბურბონების მემკვიდრესაგან.

ერთის სიტყვით მთავრობა თვითონვე იხდენს თავის საქმეს. რამოდენადაც უფრო დიდხანსა რჩება აწინდელი უთავოლო მდგომარეობა, იმდენად უფრო მთავრობას მტერი ემატება და სახელი უტედება. აბა როგორ არ უნდა გაუტედეს სახელი მაკ-მაგონს, როდესაც მისი მომხრე გასეთები ამგვარად არიგებენ გლეხობას: „მარშალის კანდიდატები ამოიწიეთ თორემ, თუ ისევ ჰეჰ (იმ დეპუტატებთა რიცხვი, რომელიც, თუ განსოეთ, მანიფესტს მოაწერეს ხელი ძველის სამინისტროის დათხოვნის დროს) ამოიწიეთ, მარშალი კიდევ დაითხოვს ზალატს, თუ მას შემდეგაც ამოიწიეთ, კიდევ დაითხოვს და ასე გასწევს მთლად 1880 წლამდე (ე: ი. ვიდრე მაკ-მაგონს ჰრეზიდენტობის ვადა არ გაუთავდება), იმიტომ, რომ მას სამსახურიდან გამოხვლა არა ჰსურს და არც გამოვა. რადგანაც მაკ-მაგონი არაფერს არ დაგითმობთ თქვენ, თუ მშვიდობიანობა გსურთ, ეველაფერი უნდა თქვენ დაუთმოთ“.

ვის იგდებენ ამით 9 მასხარათ-ამბობს **Indépendance-Belge**-ის კორრესპონდენტი—ხალხს თუ თვითონ მაკ-მაგონს? თქმა არ უნდა, რომ მომავალი არჩევანი მაკ-მაგონს ვერაფერს ხეიწს დააერის.

სმრბია. წარსულ ნომერში მოხსენებული იყო, რომ იმ დეპუტატის მაგვირად რომელიც დეპუტატობიდან გადადგნენ, ახალნი არიან ამორჩეულნი, რომელთა შორის გადადგნენ, ახალნი არიან ამორჩეულნი, რომელთა შორის უმეტესი ნაწილი მთავრობის მომხრენი არიან. ეს საკვირველი არ არის, რადგანაც გადამდგარნი დეპუტატნი სასჯელში მიცემულნი არიან და ამიტომ უფლება არა აქვთ ხელმეორედ ამორჩეულ იყვნენ. უნდა მოგახსენოთ, რომ სერბიის აწინდელი მთავრობა ისე იქცევა თითქო სერბია განუსაზღვრელი მონარხია იქოს და არა

საკონსტიტუციო სახელმწიფო. მთავრობა სულ სლავიანობის განთავისუფლებას იძახის; თვითონ შინაობაში კი ეოველ ღონისძიებას ხმარობს, რომ თავისუფლება მოსწოს და ხალხის სურვილს გზა გადუღობოს. ამას ცხადათ გვიმტკიცებს ის განხეთქილება, რომელიც ამას წინად სკუშპტინაში მოხდა და რომლის გამოისად ოცდა ათმა დეპუტატმა დეპუტატობა აიყარა.

როგორც გასეთის **Нѣделя**-ს კორრესპონდენტი იწერება ბელგრადიდან ეს საქმე ასე მომხდარა. მილანის სამეფო სიტყვის ზასუხის შედგენა ცალკე კომიტეტს მიანდეს. ამ საგნის შესახებ კომიტეტში ორგვარი ახრი იყო თქმული: უმრავლესობას (ავრეთვე მთავრობასაც) უნდოდა, რომ სკუშპტინის ზასუხში მხოლოდ ეველა ის ეოფილიყო აღიარებული, რაც თვითონ მილანის სიტყვაში იყო მოხსენებული და სხვა არაფერი; უმცირესობას კი უნდოდა, რომ ამის გარდა ზასუხში ხალხის სურვილი და მოთხოვნილებაც ხსენებულიყო, უნდოდა ეთხოვნა მილანისათვის ღონისძიება მიეღო ხალხის ეკონომიურისა და ფინანსიურის მდგომარეობის წარმატებისათვის.

ეს ორივე წინადადება სკუშპტინაში შეიტანეს. მინისტრმა რისტინმა მოითხოვა, რომ უმცირესობის ზასუხში უსათუოდ მთავრობისადმი ნდობა ჰირდაწირ იქოს გამოცხადებულიყო. ამასედ შემდეგი ზასუხი მიუგეს რისტინს:“ ხალხის წარმომადგენელი ვერ ენდობიან მთავრობას, მთავრობა სულ იძახს იძახდა, რუსის მთავრობამ ომიანობის დაწეობა გვიბმანაო, ის კი არა თუ ამ ორივე მთავრობის ურთიერთ შორის მიწერ-მოწერა გვიმტკიცებს, რომ ხელმწიფე-იმპერატორი სწერდა მთავარს მილანს, ცოტა კიდევ მოიცადეთო, ომს ჯერ ნუ გამოაცხადებო მთავრობამ არ დაუჯერა იმპერატორს და ომი დაიწყო. მთავრობა გვარწმუნებდა, რომ სერბიისა, რუმინიისა და საბერძნეთის შორის ოსმალეთის წინააღმდეგ ზავია შეკრულიო, ბალკანიის სლავიანთა შორის აჯანყება ძალიან კარგა არის მასწობილიო, სამხედრო მომზადებაც საკმაოაო, ის კი არა თუ ეხლა თვითონვე გატედა, რომ ომი რო დაიწყო ხაზინაში 35,000 დუკატზედ მეტი არა ეოფილა. განა ეველა ამის შემდეგ თქვენ, უფალნო მინისტრებო, შეგომლიანთ კიდევ ნდობა მოსთხოვოთ ხალხის წარმომადგენელთ? არა ჩვენ აღარ შეგვიძლიან ჩვენის ქვეყნის მმართველობა

ამ გვარ ზირთა მივანდოთ.“

ამის ზასუხად რისტიჩს ხმაც არ ამოუღია. ორთავე წინადადებას (სატანტო სიტყვის ზასუხის შესახებ) კენჭი უქარეს, ე. ი. ვინც კომიტეტის უმრავლესობის აზრისა იყო უნდა ამდგარიყო. ზოგიერთნი ადგნენ. თავმჯდომარეს არც კი დაუთვლია რამდენი ადგა და რამდენი არა, და ძამოძახა, რომ დეპუტატთა უმრავლესობა კომიტეტის უმრავლესობისკენ არისო. როდესაც მოწინააღმდეგე დეპუტატებმა დაინახეს რა უწყესობას ხმარობს მთავრობა, მაშინვე გამოაცხადეს, რომ არც ზატვი და არც სამშობლოს მოყვარეობა მათ ნებას არ აძლევს სკუპშტინაში დაჩენისას, საცა მთავრობის სურვილი სკუპშტინის განკარგულებად ირიცხებაო, და მეორედღეს სამსახურიდამ გამოვიდნენ.

მაშინვე მთავრობამ და მისმა გაზეთებმა დაიწყეს ევირილი, რომ ეს დეპუტატები სამშობლოს მოღალატენი არიანო, მილანის განდევნა უნდათო და სხვ. ამის დასამტკიცებლად, რომ ეს ყველა ცილის წამებაა მთავრობის მიერ, კორრესპონდენტს მოჰყავს ის ზასუხი (მილანის სამეფო სიტყვ ახედ), რომელიც კომიტეტის უმცირესობამ სკუპშტინაში შეიტანა და რომლის დაბეჭდვა თვით სერბიაში აღკრძალულია. ალავი ნებას არ გვაძლევს ეს ზასუხი აქ მოვიყვანოთ, მაგრამ უნდა მოგახსენოთ კი. რომ მართლა და ზომიერად არის დაწერილი და მილანის ზატვიც ცემით აღსავსე.

– ბელგრადიდან გაზეთს Times ს სწერენ, რომ დენერალს ჩერნიავეს მოციქული გაუგზავნია სერბიაში შესატყობათაო თუ რა თანამდებობას მომცემთ თუ ვინიცობაა ომი დაიწყოთო. ჯერ ზასუხი არ მისვლიაო, მაგრამ ამბობენო, რომ ეს ზასუხი ჩერნიავეის სასარგებლო არ იქნებაო.

ბრძოლა რომის დასაპრობლად

(შექცეო) *).

რამთენსამე წუთს შემდეგ გალატეა უკუვმოიქცა და თან-მოჰყვა ერთი დაბალი, ტანში მოხრილი კაცი, რომელიც თუმცა ორმოცის წლისა იყო, მაგრამ უფრო ხნირად გამოიყურებოდა გამწვეტებული პირის სახე ჰქონდა, მაგრამ ჰკვიანური კი, უწვერო და უულვაშო იყო,

*) „იუკოა“ № 19 და 21.

თვალთა მეტყველება მკაცრი ჰქონდა და ტუჩები შეკუმშული.

მის დაბლად თავის დაკვრახედ თეოდორამ ცოტად თავი მოიხარა. გალატეამ წარბების ღება დაუწყო თავის ქალბატონს.

– დედუფალო! დაიწყო ახლად მოსულმა: მე მაოცებს შენი გაბედულობა. მე მაოცებს შენი გაბედულობა. მე რომ აქ მნახოს ვინმემ! ხომ მთელის ათის წლის ღვაწლს ეს ერთი წუთი ჩანსთქავდა.

– შენ აქ არავინ დავინახავს, პეტროს, მიუგო დინჯად თეოდორამ: ეს ის განსაკუთრებითი დროა, რომელსაც მე მარჩენს ხოლმე თავისუფლად მეტიჩარა ტრფიალება იუსტინიანესი. იგი ეხლა ლოცულობს და ამით უნდა მესარგებლნა მე. ღმერთმა ნუ მოუშალოს მას ღვთის სიყვარული! გალატეა, ღვინო მოიტა. ნუ იშიშვი მასზედ, რომ მე მარტო დავშთები ამ საშიშ არ ქალის მაცთურთან.

ბებერმა დედაკაცმა ერთი სადაგლად გაიცინა. გავიდა და ისევ მალე შემობრუნდა, ერთ ხელში ეჭირა თასი გამთბარის ტკბილის ღვინითა და მეორეში ჭიქა წყლითა და თაფლითა.

– მე დღეს არ შემეძლო მომეხდინა, რომ ეკლესიაში გვენახა ერთმანეთი, უთხრა თეოდორამ პეტროსას; თუმცა იქ სააღსარებო ნიშის სიბნელეში ეგ კარგად მოხერხდებოდა, იმიტომ-რომ შენ საოცრად გვენარ მღვდელს. ვიდრე წირვა დაიწყობა შენ იმპერატორი დაგიძახებს და ამიტომაც შენ წინაღვე უნდა შეგეტყო ის, რაცა მსურს მე შენგან.

– რა საქმეა, მიბძანეთ.

– პეტროს, ჰსთქვა თეოდორამ უფრო მომიარჯვა ჯდომა და წყნარად დაუწყოსმა ტკბილს სასმელს, რომელიც გალატეამ შეუმზადა: – დღე მოვიდა, რომელმაც ჩვენ გონიერებას ჯილდო უნდა მიანიჭოს და შენ დიდ-კაცად გაგხადოს. მაგრამ იმისათვის, რომ შენ უკეთ შეივნო ის, რასაც შენგან მოველი, მე მოგაგონებს შენ წასრულს დროს მასზედ, თუ როგორ წარმოსდგა ჩვენი მეგობრობა.

– ეგ რა საჭიროა? უპასუხა პეტროსამ.

მას ეს თეოდორას სიტყვა გულს მოხვდა და სირცხვილით აივისო.

– საჭიროა, საჭირო! ყური მომივდე. შენ ბიძა შეილი ხარ ნარზესისა და მის მომხრეთაც იყავ, მაშასადამე ჩემი სისხლის-მსმელი მტერი უნდა ჰყოფილიყავ. მთელი წელიწადი შენ ღვაწლსა ჰსწევდი ნარზესის სამსახურში ჩემ წინააღმდეგ, თუმცა კი ჩემთვის არა გივნია რა, მაგრამ არც შენთვის შეგიძენია რამ. შენი კეთილის მყოფელი მეგობარი ნარზესი თავის სახელს იმაში ხედავს, რომ თვის ნათესავთათვის კეთილი არა ჰქმნას რა, და მით არავინ წააყვედროს, რომ მიდგომით მოქმედებს. ამის გამო შენ უბრალო მწერლად იღპობდი თავს. ხოლო მაგისთანა ჭკვიანმა თავმა, როგორც შენა გაქვს, გზა გაიხსნა. შენს ფლიდობას მიჰყავ ხელი, შენ აგროვებდი ხარჯსა ერთი ორად მასზედ მეტს, რაც იმპერატორს ეკუთვნოდა და იმ მეტს იყოფდით შენა და სხვანი ხარჯის მკრეფელნი ერთად. ჯერ ბედი ყველაფერში შეგწვედათ. მხოლოდ ერთხელ კი....

– დედუფალო, უმორჩილესად ვთხოვ....

– ეხლავ ბოლოც იქნება, მეგობარო: მხოლოდ ერთხელ კი ბედმა გიღალატა და შენ შეგხვდა იმისთანა კაცი, რომელმაც ჩემი მოწყალება ირჩია შენგან აღთქმულს წილზედ მეტად. იგი მოგემხრო შენ, იმის იმედით გააკეთე ყალბი სიგლები და იმან კი ის სიგლები მე მომიტანა.

– ის საძაგელი, ის!.... წაიბუღლუნა პეტროსამ.

– დიდაც ცუდი საქმე ჩაიდინა, ჰსთქვა თეორამ და ჭიქა იქით გადადგა.

ერთს წუთს გაჩუმდა თეოდორა და მერე განაგრძო.

– მე ბევრი არა დამჭირდებოდა რა, რომ თავი მომეშორებინა ჩემის მტრისათვის, საძაგელის ხოჯის ერთგულის კაცისათვის, და სწორედაც გითხრა, გულიც მაგისათვის ძალიან მიმიწვედა, მაგრამ ერთის წუთის უშურისძიებას მე ვამჯობინე ხანგრძლივი გამორჩომა. მე მოგიწვივე შენ და გითხარი ორში ერთი აირჩივე: ან სიკვდილი, ან ჩემი სამსახური, მეთქი. შენ იმოდენად კეთილი იყავ, რომ უკანასკნელი აარჩიე და მას აქედ სხვის თვალში ისევ უწინდელე მტრები ვართ, მაგრამ ერთად კი ვმოქმედობთ: შენ მაცნობებდი ყოველს დაწყობილებას ნარზესისას და მეც გიხდი ვალს: ეხლა შენ მდიდარი ხარ.

– მართალია, მაგრამ რის მაქნისია ცარიელი

სიმდიდრე? მე არც ხარისხი მაქვს, არც პატივი რამ. ჩემი ამხანაგები კი სულ დიდებულნი არიან, პრეფექტები, დიდ-კაცები, ცეტევი რომში, პროკოპი ბიზანტიაში....

– მოითმინე. დღეის იქით შენ სწრაფად ახვალ ხარისხების კიბეზედ. ყური მივდე: ხვალ შენ დესპანად განიგზავნები რავენნაში.

– იმპერატორის დესპანად! სიხარულით წამოიძახა პეტროსამ.

– ჩემის წყალობითა. ეგ კიდევ არაფერი. შენ იუსტინიანე გაძღვეს იმ მინდობილებას, რომ გოთნი შეჰმუსრო და გზა გაუხსნა ბელიზარის.

– ეგ უნდა მე ავასრულო, თუ.....?

– შენ უნდა აასრულო. ხოლო იგი მოგანდობს შენ კიდევ ერთ საქმეს, რომელიც მისთვის განსაკუთრებით ძვირფასია: იგი გიბძანებს შენ გადაარჩინო თეოდორისის ასული მის მტრებს, თუნდ რაც უნდა დაგემართოს და მოიყვანო ბიზანტიაში. აი ჩემი წიგნიცა; მე მას ხვეწნითა ვჰსთხოვ ჩემს გულში მოიპოვოს თვისი საფარი.

– ძალიან კარგი, ჰსთქვა პეტროსამ და მიიბარა წიგნი: მაშ მე იმას აქ მოვიყვან.

როგორც გველისაგან ნაკბენი, ისე წამოხტა თეოდორა; თვით გალატეაც კი შიშით უკან გაფთხა.

– არა, პეტროს, არა. მაგისათვის გგზავნი შენ იქ, რომ არ უნდა მოიყვანო. იგი აქ არ უნდა მოვიდეს, იგი ცოცხალი არ უნდა დარჩეს!

წიგნი პეტროსას ხელიდამ გავარდა.

– ოჰ, დედუფალო, წაიხურჩულა პეტროსამ:— ეგ ხომ კაცის კვლაა!....

– ხმა გაიკმინდე, რიტორო, ამოიღრანტალა თეოდორამ ყელში გულმობჯენილმა და ბოროტებით გაუელვეს თვალებმა. იგი უნდა მოკვდეს!

– მოკვდესო! ჰოი დედოფალო, რისთვის?

– რისთვის? შენთვის მაგის ცოდნა საჭირო არ არის. მაგრამ მოიცა, მე გეტყვი რისთვისაც, იქნება მაგით უფრო წაქეზდე. მაშ იცოდე.... ჩაჰკიდა ხელი მაგრამ ხელში და ყურში უთხრა:

– იუსტინიანეს, იმ ორგულს იმისი სიყვარული გულს ჩაუვარდა.

– თეოდორავ, რას ამბობ! დაიყვირა შეშინებულმა პეტროსამ და იქით მიდგა.

თეოდორა მივიდა და ტანტუნედ დაეცა.

– იუსტინიანეს ის თვალითაც არ უნახავს, ჰსთქვა პეტროსამ.

– მან ნახა მისის სახის სურათი. სიზმარშიაც მოვჩვენა, იგი ეტრფილება მის სურათსა.

– შენ თავის დღეში მოპირდაპირე არ გყოლია.

– მეც იმას ვზრუნავ, რომ საკულაოდაც არა ვინა მყვანდეს.

– შენ მაგისთანა მშვენიერი რამ ხარ.

– ამაღასვინტა ჩემზედ ახალ-გაზდაა.

– შენ ეგეთი ჭკვიანი ხარ, შენ ხარ იუსტინიანეს რჩევის მიმცემი, შენ გაგანდობს ხოლმე ყოველს საიდუმლო აზრსა.

– სწორედ ეგ უმძიმს კიდევ იუსტინიანეს. და ამასთან აი რას გეტყვი, უთხრა თეოდორამ და კვლავ ხელი წაავლო: ის კოროლის ასულია, დაბადებითვე დედოფალია. მე კი—გლეხის ქალი ვარ, ლომის გუშაგის ასული. თუმცა სასაცილოა, მაგრამ იუსტინიანემ, რაკი მეწამული მანტია წამოისხა, დაივიწყა, რომ თვითონაც მემცხვარის შვილია. იუსტინიანემ მეფეთაგანმათი უგუნურება მიითვისა, იგი სულ დაბადებითვე დაყოლილს დიდებულებაზედ ბოდავს, იმას როტავს რომ მეფის სისხლს სულ სხვა ღვთაებრივი ძალა აქვსო. ამის წინააღმდეგ მე საბუთი არა მაქვს რა: რაც ქვეყანაზედ ქალია არც ერთის ფიქრი არა მაქვს, მხოლოდ ეს კოროლის ასული კი....

თეოდორა პირ გამეხებული წამოვარდა და მუქარებით დაიწყო რა ხელის ქნევა, ჰსთქვა:

– გამიფრთხილდი, იუსტინიანე! ამ ხელითა, ამ თვალებითა თეოდორას დაუმონაგებია ლომნი და ვეფხვნი; ახლა ვნახოთ თეოდორას ძლიერება შეიკავებს თუ არა მელიას, რომელიც მეწამულით არის მორთული.

ჰსთქვა ესა და თავის ადგილას დაჯდა.

– მაშ ეგრე, ამაღასვინტა უნდა მოკვდეს, ჰსთქვა მან, უეცრად დამშვიდებულმა.

– ეგრე იყოს, უპასუხა პეტროსამ;—მაგრამ ჩემის ხელით კი არა; შენ ბევრი მოსამსახურენი გყავს კაცის კვლაში საკმაოდ გაგეშილნი. ისინი გაგზავნენ, მე სიტყვა პასუხის კაცი ვარ.

– შენ სიკვდილის კერძი ხარ, თუ მაგას არ აღასრულებ. სახელდობრ, შენ, ჩემმა მტერმა, უნდა ევა ჰქმნა. ჩემმა მეგობარმა რომ ეგ მოახდინოს,

ეჭვს მოიტანენ.

– თეოდორავ, დაიწყო პეტროსამ: მოვკლა და ვინ? ასული დიდის თეოდორისისა, მეფის სისხლი და ხორცი! ...

– იშ, იშ, გაიცინა თეოდორამ: მეფის სისხლი ამ უბედურებსაც თურმე თვალს არ უბამს!... ადამიანები სულ ყველანი სულელნი უფრო ყოფილან, ვიდრე ფლიდნი. გამიგონე, პეტროს, იმავ დღეს როცა რავენნიდამ მოვა ამბავი ამაღასვინტის სიკვდილისა, შენ სენატორი და დიდებული შეიქნები

პეტროსას თვალები სიხარულით აენტენენ. მაგრამ სიმბთალემ თუ სინიდისის ქენჯნამ აჯობა მის პატივ მოყვარობასა.

– ვერა ვიქმ მაგას, ჰსთქვა მან გადაწყვეტილად: ის მირჩვენია თავი დავანებო ხელმწიფის კარის კაცობას და ყველაფერზე ხელი ავიღო.

– მაშ შენს სიცოცხლეზედაც ხელს აიღებ, ჰსთქვა გაბოროტებით თეოდორამ: შენ იქნება გონია თავისუფალი და ხელ შეუხებელი ხარ, იმიტომ—რომ მე შენს თვალწინ დავწვი შენგან გაკეთებული ყალბი ქალაღებები? ჰოი, სულელო! ის ხომ მართლა შენი ქალაღებები არ იყო. აი დაინახე, აქ არის შენი სიცოცხლის ძაფი.

ახადა თეოდორამ ყუთი, საცა ქალაღებები ეწყო და ამოიღო ტყავზედ ნაწერი წერილი.

პეტროსა მუხლებზედ დაეცა.

– მიბძანე, რაც გინდა, წაიბუტბუტა პეტროსამ: მე შენი მორჩილი ვარ.

ამ დროს კარი დაურაკუნეს.

– გა!.... შეჰკივლა თეოდორამ: აიღე ჩემი წიგნი გოთთა დედუფალთან მიწერილი და კარგად დაიხსომე: დიდ-კაცობა, —თუ იგი მკვდარი იქნება, წვალება და სიკვდილი, თუ ცოცხალი დარჩება. გასწი.

გალატეამ გაიყვანა პეტროსა ისევ იმ იდუმალის გზით, იუსტინიანეს ლუსკუმა თავის ადგილას დააყენა და გაემართა რომ დიდი შემოსავალი კარი გააღოს.

(შეძლევო იქნება)

ბ ა ლ ა ნ ს ი

ტფილისის გუბერნიის თავად-აზნაურთა საადგილ-მამულო ბანკისა.

1877 წლის 1-ს ივლისისა.

ს ა ტ ი ვ ი

I კასსა:				
ა) ნაღდი ფული	— —	—	625	67
II მიმომავალს ანგარიშზედ მიბარებული:				
ა) სახელმწიფო ბანკის განყოფილებაში	42,328	—		
ბ) ტფილისის კამმერციის ბანკში	457.	53		
გ) ტფილისის სასურთიერთო კრედიტის საზოგადოებაში	9,959	83		
დ) ჰეტერბურგის ბანკირთან ვინეკენ და კამჰანია	25,614	54	78,359	90
III კორრესპონდენტი:				
ა) კორრესპონდენტი	— —	—	— —	—
ბ) ჰეტერბურგის ბანკირი ვინეკენ და კამჰანია	— —	—	— —	—
IV სასარგებლოდ მიბარებული ფული:				
ა) ტფილისის კამმერციის ბანკში	— —	—	— —	—
ბ) სამწევროდ შეტანილი ტფ. სასურთიერთო კრედიტის საზოგადოებაში	— —	—	30	—
V ღირებულნი ქაღალდები, ბანკის კუთვნილნი და მიბარებულნი:				
1) სახელმწიფო და მთავრობისაგან გარანტია მინიჭებულნი:				
ა) სახელმწიფო ბანკის განყოფილებაში (68, 550)	68,179	59		
ბ) ბანკის კასსაში (2000)	3,919	4		
2) მთავრობისაგან გარანტია არ მინიჭებული:				
ა) ბანკის კასსაში (300)	252	40	72,351	03
VI. გრძელ-ვადითი სესხი გაცემული:				
ა) სოფლის მამულზედ 54 ½ წლითა	453,400			
ბ) ,, ,, 43 ½	— —	—		
გ) ქალაქის მამულზედ 27 ½	520,800			
დ) ,, ,, 18 წ. 7 თვით	40,500		1,014,700	
VII სესხი გასაცემად დანიშნული		—	10,600	
VIII სესხის მოსაძორებლად წარმოდგენილნი: გირავნობის ფურცელნი	76,400	—		
ნაღდი ფული	79	64	76,479	64
IX მოკლე-ვადით სესხი	— —	—	95,365	
X გირავნობის ფურცელნი გასასყიდლად მიბარებულნი (152,500)	— —	—	97,655	54
XI სესხის ამღებნი:				
ა) შემოსატანი ფული ჰირველს ვადას გადაცილებული და მეორეში გადამდგარი	— —	—	32,653	02
ბ) ,, ,, ორივე ვადას გადაცილებულნი	— —	—	— —	—
XII უკუე-მოსაქცევი დანახარჯი	— —	—	2,007	36
XIII გასავალი ბანკისა:				
ა) ბანკის მმართველობისა და ჯამაგირთათვის	10,060	71		
ბ) ბანკის მოწუობისა და დადგენისათვის	42,44	18	12,304	89
ბ ა ლ ა ნ ს ი			1,495,132	05

I ძირის სათავნო ფული { გრძელ ვადითის სესხისათვის	163,897	96	266,738	49 ^{1/2}
{ მოკლე-ვადითის სესხისათვის	102,840	53 ^{1/2}		
II წარალის ასაუქნებლად დანიშნული ფული	— —	—	4,194	53
III საერთო სასარგებლოდ მოსახმარი ფული	— —	—	15,540	80
IV საექსტრეორდინარო ფული	— —	—	1,948	98
V გირავნობის ფურცელნი გაცემულნი:	— —	—		
ა) 54 1/2 წლიანი	453,400			
ბ) 43 1/2	— —	—		
გ) 27 1/2	520,800			
დ) 18 წ. 7 თვიანი	40,500			
გირავნობის ფურცელნი დანიშნულნი გასაცემად და ჯერ არ გაცემულნი .	— —	—	1,014,700	
გირავნობის ფურცელნი გასაუქმებლად დანიშნულნი	— —	—	10,600	
გირავნობის ფურცელნი ტირაჟში გამოსულნი და ჯერ არ წარმოდგენილნი				
ფულის მისაღებად	— —	—	6,500	
კუპონები გირავნობის ფურცლისა ჯერ არ წარმოდგენილნი ფულისმი-				
საღებად	— —	—	29,094	
VI თავნის მოსაშორებელი ფონდი:				
ა) 54 1/2 წლისა	550	84		
ბ) 43 1/2 ,, ,, ...	— —	—		
გ) 27 1/2 ,, ,, ...	4,554	73		
დ) 18 7/12 ,, ,, ...	746	53	5,852	10
VII სარგებლის ფონდი	— —	—	30,675	—
VIII ვადაზედ უწინარეს ვადახდილი სესხი:				
ა) გირავნობის ფურცლითა	76,400			
ბ) ნაღდის ფულითა	79	64	76,479	64
IX ვარდასაცემი ფული	— —	—	9,64	42
X სხვა და სხვა კრედიტორი	— —	—	— —	—
XI სესხის ამღებნი	— —	—	1,107	38
XII კორრესპონდენტები	— —	—	— —	—
XIII დაფასების სახარჯო ფული	10,788	86		
XIV სარგებელი მოკლე-ვადითის სესხისა	3,277	84		
XV ჯარბის ფული	400	76		
VXI სხვა და სხვა სარგებელი	2,020	34	16,487	80
XVII 1876 წლას მოგებიდამ გადაღებული ფული	— —	—	5,571	90 ^{1/2}
ბ ა ლ ა ნ ს ი			1,495,132	05

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 28 Юлія 1877 г. Типографія Е. Хеладзе. რედაქტორი და გამომცემელი ილია ჭავჭავაძე.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთ „ივერიის“ განმეორებითი გამოცემის პროექტისა და იდვის ავტორი,
 რედაქტორ-გამომცემელი **ნუგზარ ჭიაბერაშვილი**
 სარედაქციო ჯგუფი: **ნელი დარბაიძე, ნინო კერატიშვილი, ნინო შავაძე, ნინო გლუნაძე, ლალი გორბატაშვილი, თამუნა დვალი,**
მერაბ დვალი, აკაკი იობაშვილი, მხატვარი, ბუბა არაბული, დიზაინერი ლაშა ჩხენკელი
პროექტი: ივერია – წარსული დაწინააღმართების – მომავლის შესახებ
 პროექტის მხარდამჭერი საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა
გაზეთი „ივერია“ აღდგენილია, – განმეორებითი გამოცემა დაწყებულია 2011 წლის 2 აგვისტოს
გამომცემელი შპს „სამედიკალური სახელმწიფო დაწესებულება“ საიდენტიფიკაციო №404852174
 მისამართი: გ. ლეონიძის 11ა; ტელ.: (+995 32) 299 76 53; chiaberashvili@gmail.com